

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/159/2005

WAKACYJNY WYPOCZYNEK I PRACA ZAROBKOWA UCZNIÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

- ❑ W tym roku 49% badanych utrzymuje, że wszyscy uczniowie z ich gospodarstw domowych dłużej lub krócej wypoczywali poza domem (w tym: 18% twierdzi, że wyjeżdżali zarówno na co najmniej tydzień, jak i na krócej, 18% - że byli tylko na dłuższym wyjeździe, 13% - że tylko na krótszym), 15% deklaruje, że wyjeżdżali tylko niektórzy, a 36% przyznaje, że żaden uczeń z ich gospodarstwa domowego nie wyjechał w tym roku na wakacje (ani na dłużej, ani na krócej).

- ❑ Już drugi rok z rzędu uczniowie rzadziej niż w latach 1994-2003 wyjeżdżali na wypoczynek poza miejsce zamieszkania. Wśród ankietowanych, w gospodarstwach których są dzieci w wieku szkolnym, 38% deklaruje, że wszystkie one wyjechały na co najmniej tygodniowy wypoczynek, 8% twierdzi, że tylko niektóre, a 54% przyznaje, że żadne dziecko nie wyjechało na tak długo. Główne powody spędzania wakacji w domu to brak pieniędzy (79%) oraz zorganizowanych form wyjazdu (30%).

- ❑ Również wyjazdy trwające mniej niż tydzień są dla wielu uczniów niedostępne - 57% badanych przyznaje, że z ich gospodarstwa domowego żaden uczeń nie wyjechał w czasie wakacji na taki wypoczynek, 8% twierdzi, że wyjechali tylko niektórzy, a 34% deklaruje, że wszyscy uczniowie krótko wypoczywali poza domem (mniej niż siedem dni).

- ❑ Ostatnie wakacje, podobnie jak w latach 2003 i 2004, były dla uczniów bardziej pracowite niż w latach 1992-2002. Zarabkowali przede wszystkim uczniowie szkół średnich (33% wskazań respondentów, w gospodarstwach których są uczniowie w wieku od 16 do 19 lat), znacznie rzadziej zaś gimnazjaliści (10% wskazań dotyczy uczniów w wieku od 13 do 15 lat), a najrzadziej uczniowie szkół podstawowych (4% wskazań dotyczy uczniów w wieku od 7 do 12 lat).

- ❑ Społeczne przyzwolenie na wakacyjną pracę zarobkową uczniów niezmiennie związane jest z ich wiekiem. Powszechny sprzeciw (91%) wzbudza praca najmłodszych uczniów, uczęszczających do szkoły podstawowej. Większość badanych (62%) nie akceptuje też wakacyjnej pracy zarobkowej gimnazjalistów, jednak niemal jedna trzecia (32%) daje na nią przyzwolenie. Z niemal powszechną aprobatą (88%) spotyka się jedynie praca uczniów szkół średnich - tylko 8% ankietowanych jest jej przeciwnych.

Od ponad dziesięciu lat na początku nowego roku szkolnego staramy się dowiedzieć, jak uczniowie spędzili wakacje - czy wypoczywali poza miejscem zamieszkania oraz czy pracowali zarobkowo. Przy tej okazji badamy także opinie społeczeństwa na temat wakacyjnej pracy zarobkowej uczniów¹.

Od ubiegłego roku o wypoczynek i pracę uczniów pytamy nie tylko ich rodziców (jak to robiliśmy wcześniej), ale wszystkich respondentów, którzy deklarują, że w ich gospodarstwach domowych są uczniowie. Na temat ich wakacyjnego wypoczynku i pracy zarobkowej mogą więc wypowiadać się różni członkowie wspólnego gospodarstwa domowego, a więc - poza rodzicami - np. dziadkowie, starsze rodzeństwo i inni krewni, a także respondenci w wieku 18-19 lat, którzy sami są uczniami. Dzięki temu uzyskujemy informacje o większej liczbie dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, mamy zatem lepszą orientację w sytuacji tej grupy. Takie podejście nieco osłabia jednak porównywalność wyników dwóch ostatnich badań z danymi sondażowymi z lat 1993-2003 i skłania do bardziej ostrożnego formułowania wniosków dotyczących zmian, jakie zaszły w tej dziedzinie w ostatnich trzynastu latach.

WAKACYJNY WYPOCZYNEK UCZNIÓW

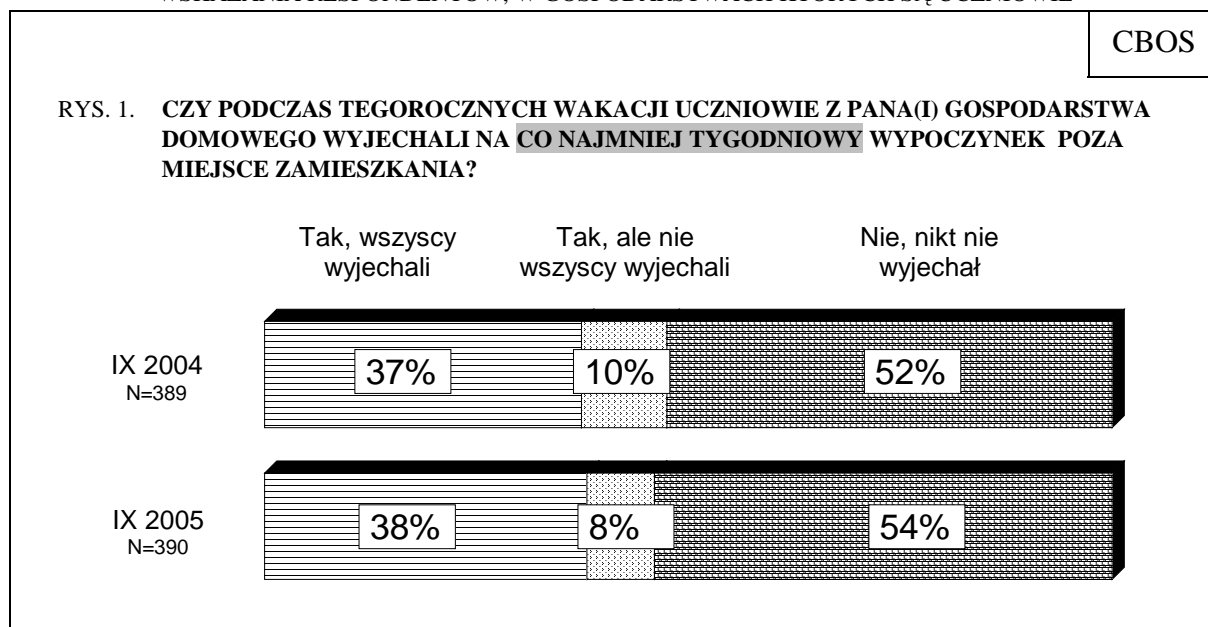
Po całym roku szkolnym uczniowie powinni mieć możliwość zmiany środowiska społecznego i ekologicznego oraz wyjazdu na przynajmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania w celu regeneracji sił psychicznych i fizycznych.

Ponad połowa ankietowanych, w gospodarstwach których są dzieci w wieku szkolnym (54%), przyznaje jednak, że w tym roku żaden z uczniów nie wypoczywał poza domem, a 8% twierdzi, że wyjechali jedynie niektórzy. Tylko niemal dwie piąte badanych (38%)

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (184) przeprowadzono w dniach od 14-18 września 2005 roku na liczącej 1028 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

deklaruje, że wszyscy uczniowie z ich gospodarstwa domowego wyjechali na wypoczynek. Pod tym względem tegoroczne wakacje uczniów w zasadzie nie różniły się od ubiegłorocznych.

WSKAZANIA RESPONDENTÓW, W GOSPODARSTWACH KTÓRYCH SĄ UCZNIOWIE

Z perspektywy ostatnich trzynastu lat widać, że najlepsze dla uczniów były wakacje w roku 1997, kiedy prawie połowa respondentów mających dzieci w wieku szkolnym wysłała wszystkie z nich na co najmniej tygodniowy wypoczynek, najgorsze zaś - w 1993 roku: wówczas ponad połowa rodziców nie zdołała żadnemu z uczniów zapewnić wypoczynku. W ostatnich dwóch latach sytuacja jest porównywalna z tą z roku 1993. Można więc mówić, uwzględniając przedstawione we wstępie zastrzeżenia, o pewnym pogorszeniu się w stosunku do lat 1994-2003 warunków wakacyjnego wypoczynku uczniów.

Tabela 1

Czy w tym roku Pana(i) dziecko (dzieci) w wieku szkolnym wyjechało(ły) na przynajmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny?	Wskazania respondentów mających dzieci w wieku szkolnym										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	w procentach										
Tak, wszystkie dzieci wyjechały	37	45	43	40	48	46	47	41	41	43	44
Tak, ale nie wszystkie	8	13	8	14	13	7	8	11	12	8	10
Nie, wszystkie dzieci pozostały w domu	55	42	49	46	39	48	45	48	46	49	46

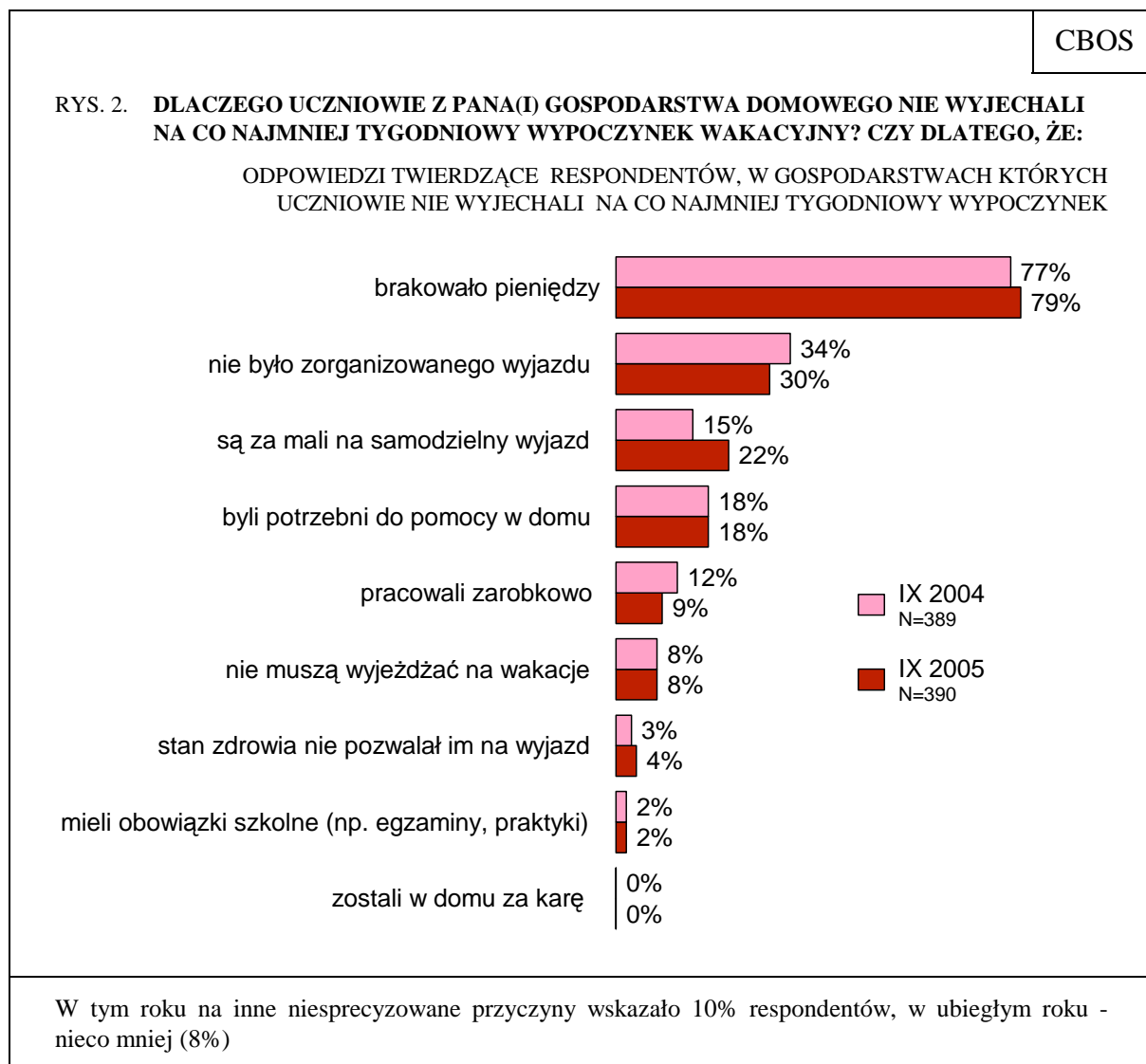
Szanse uczniów na przynajmniej tygodniowy wakacyjny wyjazd są silnie zróżnicowane społecznie. Im lepsze są warunki materialne rodziny i wyższe wykształcenie badanych, tym częstsze deklaracje, że wszyscy uczniowie z ich gospodarstwa domowego wypoczywali poza domem. Natomiast im niższa pozycja społeczna i gorsza sytuacja materialna rodziny, tym większa liczba osób przyznających, że w tym roku z ich gospodarstwa domowego żaden uczeń nie wyjechał na co najmniej tygodniowe wakacje. Liczba ta jest szczególnie duża wśród bezrobotnych (66%).

Szansa na regenerację sił uczniów zależy także od wielkości miejsca zamieszkania rodziny. W wielkich miastach liczących ponad pół miliona mieszkańców zdecydowana większość ankietowanych (81%) deklaruje, że wszyscy uczniowie wypoczywali poza domem, zaledwie jedna piąta (19%) twierdzi, że żaden nie wyjechał. Znacznie mniej korzystna pod tym względem jest sytuacja dzieci i młodzieży w pozostałych miastach. Niezmiennie jednak najmniejsze szanse na wypoczynek mają uczniowie mieszkający na wsi. Z deklaracji ankietowanych wynika, że w zdecydowanej większości gospodarstw wiejskich (71%) wszyscy uczniowie spędzili wakacje w domu. Zaledwie jedna ósma mieszkańców wsi (12%) twierdzi, że wyjechały tylko niektóre dzieci, a co szósty (17%) deklaruje, że zapewnił wyjazd wszystkim.

Tabela 2

Charakterystyka gospodarstw domowych, w których są uczniowie*	Deklaracje dotyczące wyjazdu uczniów na przynajmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny w tym roku		
	wyjechały wszystkie dzieci	wyjechały tylko niektóre dzieci	wszystkie dzieci pozostały w domu
	w procentach		
OGÓŁEM	38	8	54
Typ miejscowości zamieszkania			
Wieś	17	12	71
Miasto do 20 tys. ludności	47	6	47
20-100 tys.	45	7	48
101-500 tys.	51	5	44
501 tys. i więcej	81	0	19
Warunki materialne gospodarstwa domowego			
Złe	24	7	69
Średnie	40	8	52
Dobre	56	9	35
Wykształcenie respondenta			
Podstawowe	24	10	66
Zasadnicze zawodowe	26	7	67
Średnie	46	9	45
Wyższe	80	0	20
Bezrobocie respondenta	29	4	66
* Pozostałych cech, np. pozycji zawodowej badanych, poziomu dochodów <i>per capita</i> w rodzinie, nie uwzględniono z powodu zbyt małych liczebności tych kategorii			

Deklaracje respondentów, z gospodarstw których uczniowie nie wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek wakacyjny, dowodzą, że niezmiennie najczęstszym powodem pozostawania ich w domu jest brak pieniędzy. Na względy finansowe wskazało w tym roku niemal cztery piąte badanych (79%), a na brak zorganizowanych form wyjazdu - prawie jedna trzecia (30%).

Ponad jedna piąta respondentów z tej grupy (22%) uznała, że uczniowie nie dorośli jeszcze do samodzielnego wyjazdu, a co szósty stwierdził, że byli potrzebni do pomocy w domu. Pozostałe uzasadnienia pojawiały się znacznie rzadziej. Co jedenasty ankietowany (9%) jako powód wskazał podjęcie przez uczniów pracy zarobkowej. Niemal tyle samo (8%) uznało, że uczniowie z ich gospodarstwa domowego nie muszą wyjeżdżać na wakacje. Zupełnie sporadycznie wskazywano na zły stan zdrowia uczniów oraz obowiązki szkolne

(np. egzaminy, praktyki). Nikt nie powoływał się na względy wychowawcze (zakaz wyjazdu jako kara za złe zachowanie, złe wyniki w nauce).

Tabela 3

Dlaczego Pana(i) dziecko (dzieci) nie wyjechało(ły) na wypoczynek wakacyjny? Czy dlatego, że:	Odpowiedzi twierdzące respondentów, których dzieci w wieku szkolnym nie wyjechały na wakacje					
	1998 (N=209)	1999 (N=186)	2000 (N=196)	2001 (N=227)	2002 (N=210)	2003 (N=184)
	w procentach					
- brakowało pieniędzy	76	80	79	80	83	85
- dzieci są za małe na samodzielny wyjazd, a dorośli z różnych względów nie mogli wyjechać	30	19	19	25	19	21
- brak możliwości zorganizowanego wyjazdu (nie było organizacji ze strony szkoły, brak było instytucji, która zajęłaby się organizacją wyjazdu)	21	21	26	23	26	18
- dzieci były potrzebne do pomocy w domu (np. przy żniwach, starsze opiekują się młodszymi)	13	20	18	11	14	11
- dzieci nie muszą wyjeżdżać na wakacje	12	6	6	3	5	9
- ze względu na stan zdrowia, niepełnosprawność	5	7	1	0	1	5
- dzieci miały obowiązki szkolne (np. egzaminy, praktyki)	2	4	6	3	1	2
- zostały w domu za karę (złe zachowanie, złe wyniki w nauce)	0	0	0	0	1	1
Inne przyczyny	13	9	10	13	12	8

Generalnie w ostatnich dwóch latach ankietowani najczęściej wskazywali taki sam jak wcześniej powód niewyjeżdżania uczniów na wakacyjny wypoczynek. Zaskakuje jedynie to, że ostatnio znacznie więcej osób niż dawniej uważa, że w ich środowisku nie było propozycji zorganizowanego wyjazdu dla dzieci i młodzieży.

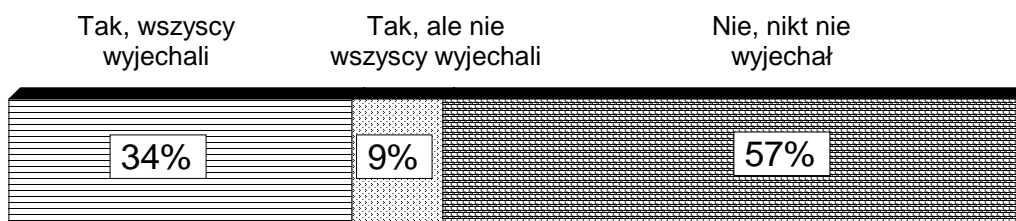
Ponieważ z dotychczasowych badań wynika, że w wielu gospodarstwach domowych uczniowie nie mają możliwości spędzenia co najmniej tygodnia wakacji poza domem (głównie z przyczyn finansowych), w ostatnim sondażu zapytaliśmy ankietowanych również o krótsze niż tygodniowe wyjazdy uczniów.

Okazuje się, że dla wielu uczniów niedostępne są też wyjazdy trwające krócej niż tydzień - ponad połowa badanych, w gospodarstwach których są uczniowie (57%), przyznaje, że żaden z nich nie wyjechał na wakacje, a co jedenasty (9%) twierdzi, że poza miejscem zamieszkania wypoczywali tylko niektórzy. Zaledwie jedna trzecia (34%) deklaruje, że wszyscy uczniowie wyjechali na wypoczynek trwający mniej niż siedem dni.

WSKAZANIA RESPONDENTÓW, W GOSPODARSTWACH KTÓRYCH SĄ UCZNIOWIE

CBOS

RYS. 3. **CZY PODCZAS TEGOROCZNYCH WAKACJI UCZNIOWIE Z PANA(I) GOSPODARSTWA DOMOWEGO WYJECHALI POZA MIEJSCE ZAMIESZKANIA NA KRÓTKI WYPOCZYNEK, TRWAJĄCY MNIEJ NIŻ SIEDEM DNI?**

Pełny obraz deklaracji respondentów, które dotyczą tegorocznych wakacyjnych wyjazdów uczniów (zarówno dłuższych, trwających co najmniej tydzień, jak i krótszych), przedstawiamy w poniższej tabeli, powstałej z korelacji odpowiedzi na oba omawiane pytania.

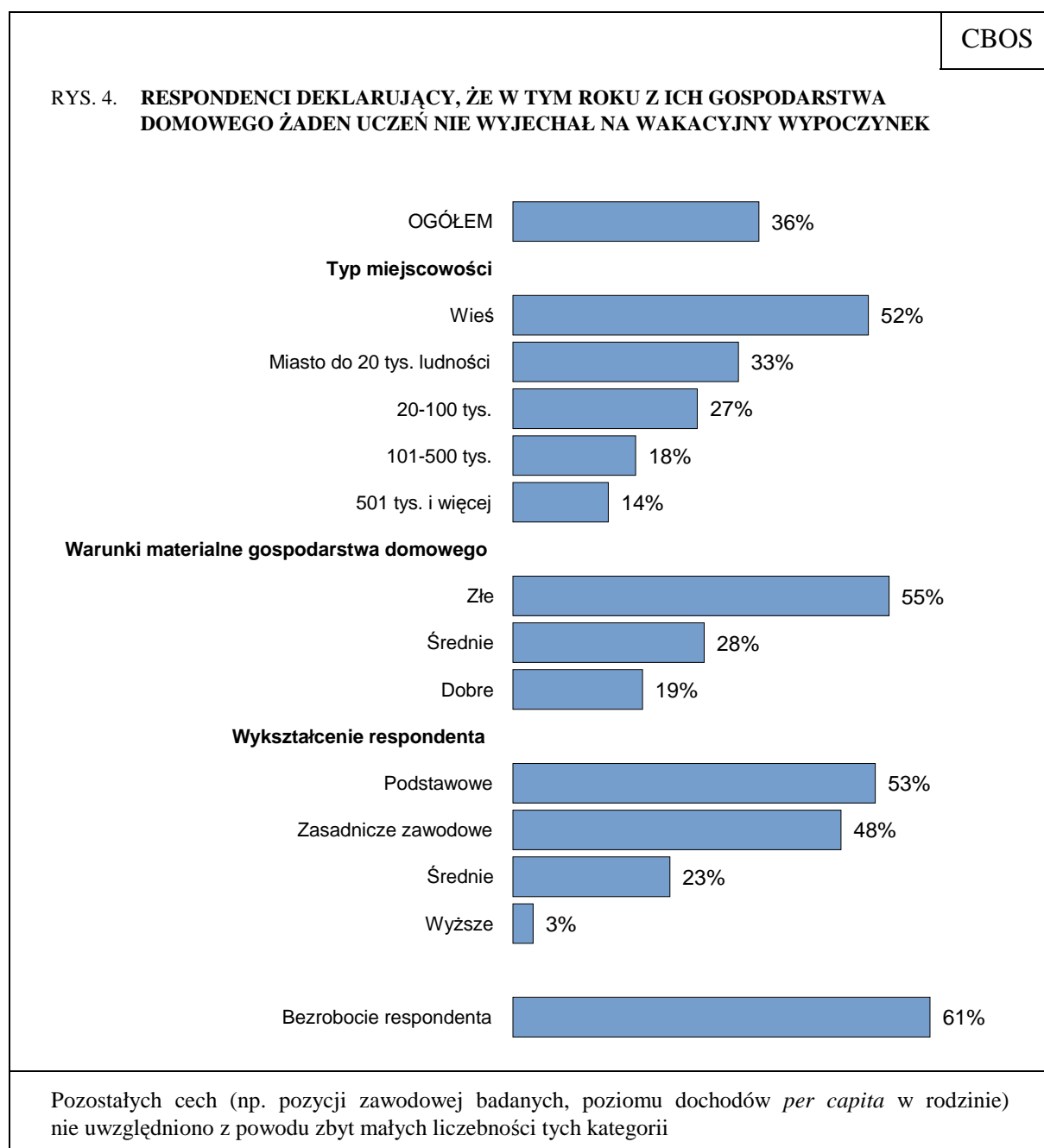
Tabela 4

Czy podczas tegorocznych wakacji uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechali na co najmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania?	Czy podczas tegorocznych wakacji uczniowie z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechali poza miejsce zamieszkania na krótki wypoczynek, trwający mniej niż siedem dni ?		
	Tak, wszyscy wyjechali	Tak, ale nie wszyscy wyjechali	Nie, nikt nie wyjechał
Tak, wszyscy wyjechali	18	2	18
Tak, ale nie wszyscy wyjechali	2	2	4
Nie, nikt nie wyjechał	13	5	36

Podstawę procentowania stanowią badani, w gospodarstwach których są uczniowie (N=390)

Niemal połowa respondentów (49%) utrzymuje, że wszyscy uczniowie z ich gospodarstw domowych dłużej lub krócej wypoczywali poza domem (w tym 18% twierdzi, że wyjeżdżali zarówno na co najmniej tydzień, jak i na krócej, 18% - że byli tylko na dłuższym wyjeździe i 13% - że tylko na krótszym). Ponad jedna siódma (15%) deklaruje natomiast, że tylko niektórzy uczniowie wyjeżdżali, a ponad jedna trzecia (36%) przyznaje, że w tym roku żaden uczeń z ich gospodarstwa nie wyjechał na wakacje (ani na dłużej, ani na krócej).

Jeszcze raz się potwierdza, że wypoczynek poza miejscem zamieszkania to dobro, do którego dostęp w Polsce jest bardzo silnie zróżnicowany społecznie². Zróżnicowanie szans na wypoczynek uczniów wywodzących się z różnych środowisk społecznych ilustruje poniższy rysunek, na którym ukazano odsetki respondentów deklarujących, że w tym roku z ich gospodarstwa domowego żaden uczeń nie wyjechał na wakacyjny wypoczynek.

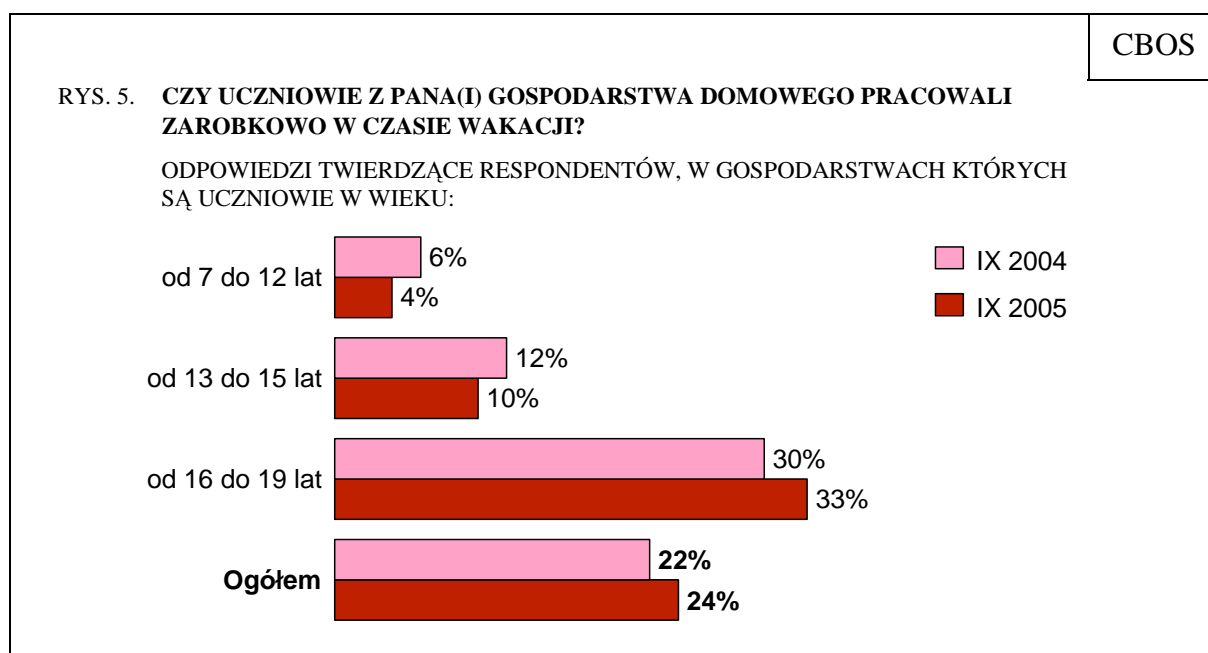

² Zob. komunikat CBOS „Wyjazdy wypoczynkowe Polaków w 2004 roku”, listopad 2004. W listopadzie '05 ukaże się opracowanie dotyczące tegorocznego wypoczynku.

W tym roku najmniejsze szanse na wyjazd i regenerację sił fizycznych i psychicznych mieli uczniowie z gospodarstw domowych dotkniętych bezrobociem (61% bezrobotnych przyznaje, że z ich rodziny żadne dziecko w wieku szkolnym nie wyjechało nawet na kilka dni). Do najbardziej pokrzywdzonych pod tym względem należą ponadto uczniowie z rodzin żyjących w złych warunkach materialnych, zamieszkałych na wsi, z gospodarstw domowych respondentów mających wykształcenie podstawowe. Natomiast im wyższe wykształcenie badanych, lepsze warunki materialne ich gospodarstw domowych oraz większa miejscowość, w której mieszkają, tym mniej wskazań na deprivację potrzeb uczniów w tej dziedzinie.

WAKACYJNA PRACA ZAROBKOWA UCZNIÓW

Z deklaracji ankietowanych wynika, że w czasie ostatnich wakacji zarobkowo pracowali uczniowie z niemal co czwartego gospodarstwa domowego (24%). Częstość podejmowania przez uczniów pracy zarobkowej była jednak zróżnicowana w poszczególnych grupach wiekowych.

W czasie wakacji zarobkowali przede wszystkim uczniowie szkół średnich (33% wskazań respondentów, w gospodarstwach których są uczniowie w wieku od 16 do 19 lat), znacznie rzadziej zaś gimnazjaliści (10% wskazań dotyczy uczniów w wieku od 13 do 15 lat), a najrzadziej uczniowie szkół podstawowych (4% wskazań dotyczy uczniów w wieku od 7 do 12 lat)³.

W przypadku każdej z grup wiekowych odsetek wskazań na pracę zarobkową uczniów był w tym roku zbliżony do odnotowanego w latach 2004 i 2003. Wcześniej uczniowie, szczególnie najstarsi (w wieku od 16 do 19 lat), rzadziej podejmowali pracę zarobkową.

Tabela 5

Czy w czasie wakacji Pana(i) dziecko (dzieci) pracowało(ły) zarobkowo?	Odpowiedzi twierdzące respondentów mających dzieci w wieku szkolnym								
	1992*	1994	1995	1997	1998	2000	2001	2002	2003
	w procentach								
Ogółem	9	13	14	15	14	12	11	14	18
Dzieci w wieku 7-12 lat	-	-	-	3	2	1	3	3	6
Dzieci w wieku 13-15 lat	-	-	-	9	5	3	7	8	11
Dzieci w wieku 16-19 lat	-	-	-	24	24	22	15	22	30

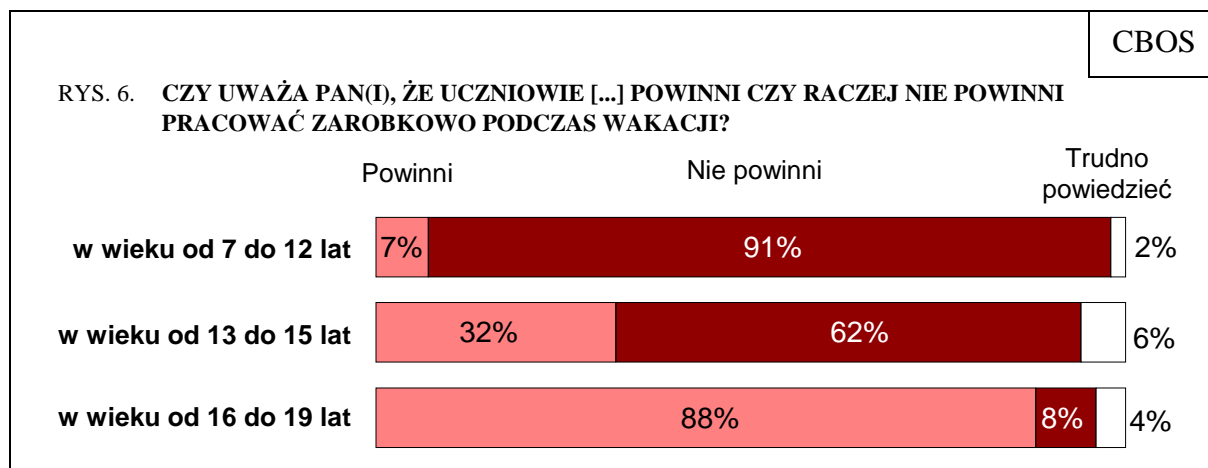
* W roku '92 w pytaniu uwzględniono również studentów - odsetek uczniów pracujących w czasie wakacji był więc przypuszczalnie jeszcze niższy

Można więc uznać, że w ostatnich trzech latach uczniowie spędzali wakacje bardziej pracowicie niż w latach 1992-2002.

SPÓLECZNE PRYZWOLENIE NA WAKACYJNĄ PRACĘ ZAROBKOWĄ UCZNIÓW

Przyzwolenie społeczeństwa na wakacyjną pracę zarobkową uczniów jest ściśle związane z ich wiekiem. Praca najmłodszych dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej wzbudza powszechny sprzeciw (wyraża go 91% ankietowanych). Większość społeczeństwa (62%) nie akceptuje też wakacyjnej pracy zarobkowej gimnazjalistów, jednak prawie jedna trzecia (32%) uważa, że powinni oni pracować. Z niemal powszechnym przyzwoleniem społecznym (88%) spotyka się jedynie praca uczniów szkół średnich, tylko 8% badanych jest jej przeciwnych.

³ Zbyt małe liczebności respondentów, w których gospodarstwach są uczniowie należący do poszczególnych grup wiekowych, nie pozwalają na analizę różnicowań społecznych w ich obrębie.

Wakacyjna praca zarobkowa uczniów była najbardziej akceptowana w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych (w 1994 roku)⁴. Kolejne lata przyniosły stopniowy, przebiegający jednak z wahaniami, spadek aprobaty (najbardziej widoczny w odniesieniu do zarobkowania gimnazjalistów). W 2003 roku ponownie zwiększyło się społeczne przyzwolenie na pracę gimnazjalistów oraz uczniów szkół średnich i na tym poziomie utrzymuje się do dzisiaj.

Tabela 6

Czy uważa Pan(i), że dzieci w wieku szkolnym powinny czy też nie powinny pracować zarobkowo w czasie wakacji?	1994		1995		1997		1998		2000		2001		2002		2003		2004	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach																	
Dzieci w wieku 7-12 lat	12	86	6	94	3	97	2	97	2	97	3	96	3	96	4	96	4	94
Dzieci w wieku 13-15 lat	42	55	38	58	29	69	26	70	20	78	22	75	25	74	36	60	28	68
Dzieci w wieku 16-19 lat	91	6	92	6	85	12	85	12	81	15	83	13	79	17	90	8	86	9

Na pytanie odpowiadali wszyscy respondenci, niezależnie od tego, czy mają dzieci w wieku szkolnym. W tabeli pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Niemal jednomyślnie są opinie na temat wakacyjnego zarobkowania najmłodszych i najstarszych uczniów, z tym że praca uczniów szkół podstawowych jest powszechnie nieaprobowana, a praca uczniów szkół średnich spotyka się z powszechnym przyzwoleniem. Wyraźnie zróżnicowane społecznie są natomiast opinie na temat pracy zarobkowej gimnazjalistów (zob. tabela aneksowa). Poziom społecznej akceptacji pracy uczniów w wieku

⁴ Trudno wyjaśnić, dlaczego w 1994 roku było tak silne przyzwolenie społeczne na wakacyjną pracę zarobkową uczniów w wieku od 13 do 15 lat (42%), a przede wszystkim - najmłodszych, mających od 7 do 12 lat (12%).

od 13 do 15 lat jest tym wyższy, im niższa pozycja zawodowa ankietowanych. Aprobuję ją prawie połowa rolników (47%), a także około dwóch piątych robotników niewykwalifikowanych (41%), respondentów o najniższych dochodach na osobę w rodzinie (42%), mieszkańców najmniejszych miast (41%) oraz wsi (37%). Natomiast sprzeciw najczęściej wyrażają ci, którzy osiągają najwyższe dochody *per capita* (78%), mają wyższe wykształcenie (71%), zajmują najwyższą pozycję zawodową (69%) oraz mieszkańcy wielkich ponadpółmilionowych miast (70%), postrzeganych jako szczególnie niebezpieczne dla dzieci⁵.

W czasie ostatnich wakacji, podobnie jak w roku ubiegłym, uczniowie mieli mniejsze niż w latach 1994-2003 szanse na regenerację sił psychicznych i fizycznych - rzadziej wyjeżdżali na przynajmniej tygodniowy wypoczynek poza miejsce zamieszkania. Powodem była przede wszystkim trudna sytuacja finansowa rodziny. Również wyjazdy trwające krócej niż tydzień były dla wielu uczniów niedostępne.

W sumie niemal połowa ankietowanych, w gospodarstwach których są uczniowie, twierdzi, że wszyscy z nich dłużej lub krócej wypoczywali poza domem, a ponad jedna siódma deklaruje, że wyjeżdżali tylko niektórzy uczniowie. Ponad jedna trzecia przyznaje jednak, że w tym roku z ich gospodarstwa domowego nie wyjechał na wakacje żaden uczeń (ani na dłużej, ani na krócej). Ponadto okazuje się, że wypoczynek poza miejscem zamieszkania to dobro, do którego dostęp w Polsce jest bardzo silnie zróżnicowany społecznie - zależy przede wszystkim od statusu społecznego i materialnego rodziny oraz wielkości miejsca jej zamieszkania.

W tym roku, podobnie jak w latach 2003 i 2004, wakacje uczniów były bardziej pracowite niż w latach 1992-2002. Niemal jedna czwarta ankietowanych, w których gospodarstwach domowych są uczniowie, przyznała, że zarobkowali oni w czasie wakacji - działało się to tym częściej, im uczniowie byli starsi.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Polacy o bezpieczeństwie dzieci”, czerwiec 2003 (oprac. B. Wciórka).

Spółeczne przyzwolenie na wakacyjną pracę zarobkową uczniów niezmiennie związane jest z ich wiekiem. Praca najmłodszych dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej spotyka się z powszechną dezaprobatą społeczną. Większość ankietowanych uważa też, że gimnazjaliści nie powinni pracować zarobkowo (jednak co trzeci aprobuje ich zarobkowanie). Powszechne przyzwolenie społeczne uzyskuje jedynie praca uczniów szkół średnich.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy uważa Pan(i), że uczniowie w wieku od 7 do 12 lat powinni czy raczej nie powinni pracować zarobkowo podczas wakacji?
(%)

	Powinni	Nie powinni	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	91	2	1028
Płeć				
Mężczyźni	5	91	4	490
Kobiety	8	91	1	538
Wiek				
18-24 lat	6	93	1	158
25-34	8	87	5	190
35-44	5	91	5	178
45-54	5	93	2	209
55-64	5	93	2	118
65 lat i więcej	9	90	1	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	89	3	377
Miasto do 20 tys.	7	91	2	127
20-100 tys.	5	93	2	203
101-500 tys.	7	89	4	198
501 tys. i więcej mieszk.	5	93	2	123
Wykształcenie				
Podstawowe	9	89	2	293
Zasadnicze zawodowe	7	93	1	265
Średnie	5	92	3	357
Wyższe	6	88	6	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	5	85	10	59
Prac.umysł.niż.szczebła	4	92	4	95
Pracownicy fiz.- umysł.	6	92	2	100
Robotnicy wykwalifikowani	4	91	4	87
Robotnicy niewykwalifik.	3	94	3	41
Rolnicy	9	89	2	54
Pracujący na własny rach.	18	82	0	28
Bierni zawodowo				
Renciści	7	88	5	106
Emeryci	9	91	0	193
Uczniowie i studenci	8	91	1	92
Bezrobotni	6	92	2	120
Gospodynie domowe i inni	3	97	0	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	4	91	5	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	6	94	0	57
sekt. pryw. poza rolnict.	8	88	4	208
prywatnym gosp. rolnym	7	91	2	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	9	90	1	153
301-500	7	89	4	184
501-900	7	92	1	231
901-1200	3	91	6	80
Powyżej 1200 zł	5	94	1	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	5	93	2	364
Średnie	7	89	4	422
Dobre	8	91	1	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	8	86	7	78
Raz w tygodniu	7	91	2	481
1-2 razy w miesiącu	6	92	2	178
Kilka razy w roku	6	91	3	197
W ogóle nie uczestniczy	9	88	3	90
Poglądy polityczne				
Lewica	4	94	2	159
Centrum	8	90	2	295
Prawica	5	92	3	312
Trudno powiedzieć	8	88	4	262

Tabela 2. Czy uważa Pan(i), że uczniowie w wieku od 13 do 15 lat powinni czy raczej nie powinni pracować zarobkowo podczas wakacji?
(%)

	Powinni	Nie powinni	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	62	6	1028
Płeć				
Mężczyźni	29	64	6	490
Kobiety	34	61	5	538
Wiek				
18-24 lat	34	65	1	158
25-34	35	56	9	190
35-44	27	65	7	178
45-54	32	63	5	209
55-64	31	61	8	118
65 lat i więcej	33	63	4	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	58	5	377
Miasto do 20 tys.	41	56	2	127
20-100 tys.	27	66	7	203
101-500 tys.	27	67	6	198
501 tys. i więcej mieszk.	23	70	7	123
Wykształcenie				
Podstawowe	39	56	5	293
Zasadnicze zawodowe	30	65	5	265
Średnie	32	63	5	357
Wyższe	19	71	10	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	18	69	13	59
Prac.umysł.niż.szczębla	28	66	5	95
Pracownicy fiz.- umysł.	30	63	8	100
Robotnicy wykwalifikowani	32	62	7	87
Robotnicy niewykwalifik.	41	56	3	41
Rolnicy	47	48	5	54
Pracujący na własny rach.	35	56	9	28
Bierni zawodowo				
Renciści	32	61	7	106
Emeryci	32	63	5	193
Uczniowie i studenci	38	61	1	92
Bezrobotni	29	66	4	120
Gospodynie domowe i inni	32	62	6	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	30	60	9	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	34	63	3	57
sekt. pryw. poza rolnict.	30	63	7	208
prywatnym gosp. rolnym	45	47	7	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	42	56	1	153
301-500	28	65	7	184
501-900	35	62	4	231
901-1200	29	62	9	80
Powyżej 1200 zł	21	78	1	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	64	5	364
Średnie	31	61	8	422
Dobre	36	61	3	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	62	9	78
Raz w tygodniu	33	63	5	481
1-2 razy w miesiącu	36	59	5	178
Kilka razy w roku	27	69	5	197
W ogóle nie uczestniczy	36	51	13	90
Poglądy polityczne				
Lewica	31	61	8	159
Centrum	35	61	4	295
Prawica	27	67	6	312
Trudno powiedzieć	35	59	6	262

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że uczniowie w wieku od 16 do 19 lat powinni czy raczej nie powinni pracować zarobkowo podczas wakacji?
(%)

	Powinni	Nie powinni	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	88	8	4	1028
Płeć				
Mężczyźni	88	8	4	490
Kobiety	89	8	3	538
Wiek				
18-24 lat	94	3	3	158
25-34	90	6	4	190
35-44	90	7	3	178
45-54	87	8	5	209
55-64	85	11	4	118
65 lat i więcej	84	14	2	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	91	7	2	377
Miasto do 20 tys.	93	4	2	127
20-100 tys.	88	7	5	203
101-500 tys.	83	11	5	198
501 tys. i więcej mieszk.	84	10	6	123
Wykształcenie				
Podstawowe	89	8	3	293
Zasadnicze zawodowe	89	8	3	265
Średnie	88	8	4	357
Wyższe	86	9	5	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	94	0	6	59
Prac.umysł.niż.szczebła	85	9	6	95
Pracownicy fiz.- umysł.	84	9	7	100
Robotnicy wykwalifikowani	91	5	4	87
Robotnicy niewykwalifik.	95	3	3	41
Rolnicy	96	3	1	54
Pracujący na własny rach.	98	2	0	28
Bierni zawodowo				
Renciści	84	12	4	106
Emeryci	84	12	4	193
Uczniowie i studenci	96	2	2	92
Bezrobotni	85	12	3	120
Gospodynie domowe i inni	89	8	3	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	88	6	6	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	92	6	2	57
sekt. pryw. poza rolnict.	88	7	5	208
prywatnym gosp. rolnym	97	2	1	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	92	8	0	153
301-500	90	7	3	184
501-900	91	6	3	231
901-1200	84	10	6	80
Powyżej 1200 zł	78	20	2	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	87	10	3	364
Średnie	89	7	4	422
Dobre	89	7	4	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	86	13	1	78
Raz w tygodniu	90	6	3	481
1-2 razy w miesiącu	89	8	3	178
Kilka razy w roku	85	10	5	197
W ogóle nie uczestniczy	84	8	8	90
Poglądy polityczne				
Lewica	87	10	3	159
Centrum	91	7	2	295
Prawica	88	8	4	312
Trudno powiedzieć	86	9	5	262